

Baerne

Tijdschrift van de Historische Kring Baerne

In dit nummer o.a.:

- * Dr. J.A. Vor der Hake
- * Archeologische vondsten

28e jaargang nr.1 - maart 2004

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377

Voorzitter

T. Stein
Uytenbosch 22
3743 JD Baarn
tel. (035) 5420725

Algemeen Secretaris

J. Veldhuysen
Nieuwstraat 19
3743 BK Baarn
tel. (035) 5430479

Penningmeester

G.B. Roskamp-Nijenhuis,
Sporstraat 7
3743 EG Baarn
tel. (035) 5423483

Overige bestuursleden

P.H. Feitz
tel. (035) 5414794

J. van Berkum
tel. (035) 5415949

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
De Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Oudheidkamer

J. van Dijk
De Aak 31
3742 GT Baarn
tel. (035) 5418332

Werkgroep Oude Begraafplaats

J.C. Kruidenier
Smutslaan 2A
3743 CG Baarn
tel. (035) 5417860

Ledenadministratie

N. Kuyt-Smit
Van Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

Werkgroep Baerne

T. Biemans
Sophialaan 13
3743 CT Baarn
tel. (035) 5422951

Redactie Baerne

T. Biemans
F. Booy
H. Bronkhorst
J. Kruidenier
A. Twigt (lay-out)

Bezoekadres en bezoektijden Oudheidkamer

Burgemeester Penstraat tussen nr. 2 en 4. Open op maandagen van 10 tot 12 uur en van 20 tot 22 uur, maar **niet** op maandagavond in de maanden juli en augustus.

Contributie

Per adres: € 14,- per jaar

Verzendkosten buiten Baarn

Bij betaling van de contributie a.u.b. uw vrijwillige bijdrage in de verzendkosten overmaken.

Bankrek.nr.: 30.47.28.292
Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop Baerne: € 2,50
Verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit,
Boekhandel Den Boer,
Laanstraat 69, Baarn en de
VVV/ANWB, Stationsplein Baarn

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Het tijdschrift Baerne komt mede tot stand door Drukkerij Bakker Baarn.

INHOUD**pag.****Felix Timmermans in Baarn***Huib van der Aa* **2****Dr. J.A. Vor der Hake***Gerard Brouwer* **6****Archeologische vondsten***Jan v.d. Laan en Rien Romijn* **21****Een foto van zestig jaar geleden***Jaap Kruidenier* **23****Baarn in de zomer van 1892***Hans Bronkhorst* **28****Verenigingsnieuws****32**

Attentie: op 18 maart a.s. jaarlijkse algemene ledenvergadering, in De Speeldoos, blauwe zaal, om 20.00 uur

FELIX TIMMERMANS IN BAARN

In 1917 werd de eerste vrouwelijke hoogleraar van Nederland aan de universiteit van Utrecht aangesteld. Het was de fytopathologe (plantenziektekundige) dr. Johanna Westerdijk, die vele jaren in Baarn heeft gewoond en gewerkt. Zij stond aan de wieg van allerlei vernieuwingen, want de fytopathologie (plantenziektenleer) maakte in de halve eeuw van Westerdijks carrière een revolutionaire ontwikkeling door. Een kleine collectie schimmels in rein-cultures, afkomstig uit het voormalige Nederlands Indië, vormde de basis voor

een internationale schimmelcollectie die vanaf 1904 werd beheerd door de Utrechtse botanicus prof. Frits Went, in diens laboratorium aan de Utrechtse Lange Nieuwstraat (tegenwoordig het Universiteitsmuseum).

Deze collectie, het Centraalbureau voor Schimmelcultures, werd in 1907 overgedragen aan het Phytopathologisch Laboratorium 'Willie Commelin Scholten' (in de wandeling het WCS genoemd), toen nog gevestigd in de Amsterdamse Roemer Visscherstraat 1. Daarmee werd Westerdijk de directrice

Foto met prof. Westerdijk en schrijver Timmermans. V.l.n.r. Eduard Veterman, Johanna Westerdijk, onbekend, Felix Timmermans, onbekend, Anton Pieck. (ca. 1923)

van het CBS, en ze zou dat tot ver in de jaren vijftig van de vorige eeuw blijven. Westerdijk zou haar 'schimmeltuintje' koesteren en uitbouwen tot de grootste verzameling levende schimmels ter wereld.

In 1920 verhuisden Westerdijk en het CBS naar Baarn en ze streken neer in de oude villa 'Java' en bijgebouwen, een geschikte locatie tussen de universiteiten van Amsterdam en Utrecht in. De tijd die nu aanbrak, kan als de meest vruchtbare tijd van haar leven worden gezien.

Er bestaat een alleraardigst boekje over prof. Westerdijk. Het is geschreven in 1963 door Maria P. Löhnis, een van haar leerlingen van het eerste uur, en bevat een verzameling anekdotes, foto's, tekeningen, gedichten etc., deels niet van de hand van de schrijfster, maar door haar verzameld. Op pagina 35 van het boekje staat een zwartwit afbeelding van een aantal vogels, als illustratie van een beschrijving van de sfeer van het laboratorium gedurende de eerste jaren in de villa 'Java'.

De tekst bij de prent luidt als volgt: 'Gevogelte (pauwen, ganzen, loopeenden, parelhoenders) verlevendigen in die prille jaren de tuin en de jonge pauw, hoewel nog niet in het bezit van zijn glorieuze staart, pronkte voor de spiegelruiten van de serre.' Over de verdere betekenis van deze tekening of over de herkomst ervan wordt in het boekje niets geschreven. Door een toeval ben ik echter achter het verhaal

achter deze tekening gekomen!

Ongeveer twee jaar geleden bezocht een alleraardigste meneer H.W. Schol het CBS, dat inmiddels in de Utrechtse Uithof gevestigd was. Hij bleek de zoon te zijn van mevr. dr. M.B. Schol-Schwarz, al in de jaren twintig van de vorige eeuw bekend op het CBS. Zij was de eerste promovenda van Westerdijk; in haar proefschrift beschreef ze o.a. de schimmel die de toen al beruchte iepenziekte veroorzaakt. Na zijn pensionering verdiepte haar zoon zich in de geschiedenis en hij liep in het kader daarvan college in de Uithof. Toen Schol ontdekte dat het vroegere instituut van zijn moeder inmiddels ook in de Uithof gevestigd was, is hij een keer komen kijken. Hij was heel vereerd toen hij bemerkte dat wij over nog heel wat archivalia beschikken, die betrekking hebben op de carrière van zijn moeder.

Zo bestaat er een T-shirt met haar afbeelding erop, dat ik in mijn bezit had. Het is er een uit een serie T-shirts, afkomstig uit de VS, met afbeeldingen van beroemdheden uit de fytopathologie. Bladerend in bovengenoemd boekje over Westerdijk ontdekte Schol de bovenbeschreven vogelillustratie.

'Weet u wie die tekening gemaakt heeft en wat er de betekenis van is?' vroeg hij. 'Nee,' was mijn antwoord, 'maar Johanna deed zoveel met gedichtjes en tekeningetjes, dat dit ook wel een van haar eigen maakselletjes zou kunnen zijn.'

Toen vertelde Schol mij dat het een te-

kening was van Felix Timmermans, de bekende Vlaamse schrijver en een goede vriend van Westerdijk. Deze was zoals vele Belgen tijdens de Eerste Wereldoorlog naar Nederland gevlucht en in Den Haag terechtgekomen. Van daaruit hield hij overal in het land lezingen. Zo hield hij al in 1919 een lezing in Baarn, die wegens het omstreden karakter van zijn belangrijkste werk Pallieter hier heel wat stof deed opwaaien. Hij logeerde toen bij de familie Sterneberg en de heer Joop Sterneberg bewaart nog steeds een alleraardigst boekje van Felix Timmermans, met een opdracht erin voor de toen nog kleine jongeheer Joop!

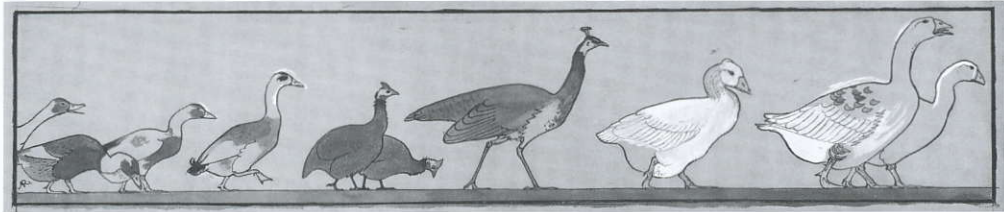
Timmermans had echter zowel in Den Haag als Amsterdam een brede kring bewonderaars. Al vóór 1920 ontmoette hij Johanna Westerdijk in Amsterdam, bij zijn vriend de graficus Anton Pieck, en sloot onmiddellijk vriendschap met haar. Na de verhuizing van het CBS naar Baarn bezocht hij haar nog vaak en overnachtte dan in de voormalige villa 'Java', waar zowel de laboratoria van WCS en CBS als professor Westerdijk zelf gehuisvest waren.

In de ruime tuin rond de villa bevonden zich in die tijd allerlei grote vogels. Het was toen gebruikelijk bij vele oude villa's in Baarn om rond het huis vogels zoals ganzen en pauwen te laten rondscharen, omdat die bij de minste onraad luid te keer gaan! Een even eenvoudige als doeltreffende alarminstallatie dus!

Maar Timmermans werd er tijdens zijn

logeerpartijen op 'Java' nogal eens in zijn slaap door gestoord. Het werd een telkens terugkerend onderwerp van gesprek en, zoals vaak, maakte hij er op een dag een tekening van. Hij illustreerde veel van zijn verhalen immers ook en had een vlotte hand van tekenen in een heel eigen stijl. Westerdijk aanvaardde het kleine kunstwerk in dank, liet het inlijsten en op een prominente plaats in het gebouw ophangen. Zo werd deze tekening – net als de vogels – een deel van de inventaris van de villa 'Java'.

Omstreeks 1950, na een lange loopbaan en moeilijke kampjaren tijdens de Japanse bezetting, keerde mevrouw Schol uit Ned. Indië op het oude nest in Baarn terug. Zij was als intieme vriendin van vroeger en als ervaren fytopathologe en mycologe meteen weer welkom bij Westerdijk. Toen Bea Schol de tekening van Timmermans in het laboratorium zag hangen, informeerde zij natuurlijk meteen naar deze Vlaamse schrijver. Zij was tenslotte een van de laatste intimi die zijn vriendschap met Westerdijk van nabij had meegemaakt. Schol wist niet dat Timmermans in 1947 was overleden, en bovendien niet dat er van contact tussen hem en Johanna Westerdijk de laatste jaren van zijn leven geen sprake meer was geweest. Zij had echter te nadrukkelijk naar de 'man achter de tekening' gevraagd, zodat Westerdijk nogal geïrriteerd raakte. Kennelijk vond ze het niet prettig aan deze vriendschap herinnerd

Tekening met de 'bewaak'-vogels, gemaakt door Felix Timmermans

te worden door haar oud-leerling en goede vriendin. Ze moet zoiets gezegd hebben als: 'Neem asjeblied die tekening mee, ander gooi ik hem weg.' En zo is deze ingelijste tekening van Felix Timmermans bij Bea Schol terechtgekomen. Zij vertelde haar kinderen vaak over vroeger en, met het bewijsstuk aan de muur erbij, ook over de professor en de beroemde Vlaamse schrijver die zo aardig tekenen kon. Na haar dood heeft de zoon de tekening meegenomen en bewaard.

Toen de inmiddels ook al bejaarde heer Schol deze afbeelding in 2002 op zijn rommelzolder had teruggevonden en meenam naar het CBS, was het glas inmiddels gebroken. Het geheel leek toe aan een grondige restauratie. Maar ik was danig geïmponeerd door deze bekende tekening, die ik alleen 'uit de boeken' kende, en waarvan ik bovendien maar sinds kort de achtergrond ken. Toen de tekening voor me op tafel lag, zag ik hoe de heer Schol zich zat te verknukelen over het fraaie T-shirt met de foto van zijn moeder erop, dat ik had

meegenomen om het hem te tonen. En toen was de deal gauw gemaakt! Ik zal de tekening t.z.t. aan de Historische Kring vermaken, als illustratie van een typisch Baarns verschijnsel uit vroeger jaren, namelijk het gebruik om grote lawaaierige vogels als nachtwakers te laten dienen in een tijd dat er nog niet gedacht werd over de schellen en bellen die tegenwoordig de Baarnse villa's bewaken.

Huib van der Aa

Dit artikel werd eerder gepubliceerd in CBS Post, oktober 2002 en is voor dit nummer van 'Baerne' bewerkt door Frits Booy.

DR. J.A. VOR DER HAKE, DE 'BAAS' VAN HET 'BAARNSCH' VAN 1919-1948

Op 4 april 2004 bestaat Het Baarnsch Lyceum 85 jaar. Die bijzondere gebeurtenis wordt half april uitgebreid herdacht met het 17e lustrum. Bij die gelegenheid verschijnt er een jubileumboek, getiteld 'Als de morgenglans'. Veel aandacht in dit boek wordt besteed aan de eerste en onvergetelijke rector van het lyceum: dr. J.A. Vor der Hake, die 29 jaar 'regeerde', streng doch rechtvaardig en met groot pedagogisch inzicht.

De redactie heeft het genoeg een deel van het hoofdstuk over dr. Vor der Hake haar lezers als primeur aan te bieden in dit nummer.

Visser van mensen

Jan Arend Vor der Hake werd op 14 maart 1880 geboren in Loosdrecht. Zijn vader was Govert Vor der Hake, gemeenteontvanger en enige tijd gemeentesecretaris van Loenen, zijn moeder Catharina Voorthuis. Hij doorliep in zijn geboorteplaats de lagere school en ging op dertienjarige leeftijd naar het gymnasium in Utrecht, en vervolgens naar het gymnasium in Doetinchem, waar hij op 23 juni 1900 met goed gevolg eindexamen deed.

Van 1900 tot 1906 studeerde Vor der Hake aan de universiteit van Utrecht, 'waar hij met veel plezier en grote interesse de colleges Nederlandse letteren volgde.' Kandidaat in de Nederlandse letteren werd hij op 9 juli, zijn doctoraal deed Vor der Hake op 24 maart

1906. Leraar werd hij reeds op 1 september 1905, op tijdelijke basis, aan het Stedelijk gymnasium in Doetinchem, vervolgens aan het Stedelijk Gymnasium in Alkmaar. In 1908 promoveerde hij met zijn dissertatie *De aanspreekvormen in het Nederlands* tot doctor in de letteren en in de wijsbegeerte.

In Alkmaar stond hij – eerst als tijdelijke, later als vaste leerkracht – tot en met 31 oktober 1909 voor de klas. Vanaf laatstgenoemde datum werd hij als leraar benoemd aan de HBS in Haarlem. Hij zou daar les blijven geven en wonen tot september 1913. Trouwens, Vor der Hake had drie onderwijs-bevoegdheden: Nederlands, bijbelse geschiedenis en aardrijkskunde. Op 17 maart 1910 trad hij in het huwelijk met Catharina Louise Planten.

Op 1 september 1913 werd Vor der Hake aangesteld als bibliothecaris van de gemeente-bibliotheek in Rotterdam. Het is opmerkelijk dat hij zijn functie als leraar – zij het voor slechts enkele jaren op vaste basis – verruilde voor die van gemeentebibliothecaris, juist omdat hij over aangeboren talenten voor het leraarschap beschikte. De gezinsuitbreiding in 1913 met zoon Deodatus, de geboorte van dochter Hendrika in 1916 en de betere verdiensten als bibliothecaris zouden daaraan debet kunnen zijn geweest. Tot medio juli 1919 bleef hij

De 'Baas' in zijn werkkamer op het lyceum

werken bij de gemeentebibliotheek. Onder zijn leiding verscheen in 1914 het eerste nummer van de Mededeelingen, waarin nieuwe aanwinsten van de bibliotheek werden vermeld en bleef de instelling actief in het werven van lezers.

Op donderdagavond 17 april 1919 kreeg Vor der Hake bezoek van C.P. Gunning, de jonge rector van het in 1917 geopende Amsterdams Lyceum. Gunning en Vor der Hake hadden elkaar ontmoet op een zomerconferentie in Nunspeet, van de Ned. Christen Studenten Vereniging en raakten bevriend, een vriendschap die tientallen jaren zou duren. Gunning vroeg op die avond Vor der Hake dringend de leiding op zich te nemen van het in Baarn te stichten lyceum. Vor der Hake schreef hierover in de Animo die in 1939, ter gelegenheid van het 20jarig bestaan van de school verscheen, het volgende:

‘Op een Zaterdagmiddag kreeg ik bezoek van Jhr. Dr. J.W.H. Rutgers van Rozenburg, voorzitter van het bestuur en toenmaals burgemeester van Baarn, van den heer A. Pierson, den tegenwoordigen voorzitter, en van nu wijlen den heer W.R. Esser. Ik denk, dat wij daar een uur hebben zitten praten. Met dadelijk nog geen resultaat.’ Hij schreef verder dat zowel hij als zijn bezoekers wel voelden dat het ‘ja’ zou worden; de uitnodiging het rectoraat in Baarn op zich te nemen heeft hij, zo

vertelde hij in dit artikel, gezien als een roeping. ‘Ploegen is wel zwaar’, schreef hij, ‘maar schoon, en ‘visser van mensen’ te zijn [is] een goddelijk beroep.’ Het werd inderdaad ‘ja’ en op 25 april 1919 werd hij tot rector van Het Baarnsch Lyceum benoemd.

Het *Baarnsch Nieuwsblad* van vrijdag 9 mei 1919 berichtte: ‘Dr. J.A. vor der Hake, benoemd tot Rector van het met 1 September te openen Lyceum, zal voor belangstellenden te spreken zijn des Zaterdags van 3-5 uur ten Gemeentehuizen te Baarn. Adres voor brieven: Van Hogendorpsplein 8, Rotterdam. Het Bestuur.’

Met ingang van 15 juli 1919 kreeg Vor der Hake eervol ontslag als bibliothecaris van de gemeentebibliotheek in Rotterdam en volgde zijn benoeming als rector van Het Baarnsch Lyceum. Zijn jaarsalaris bedroeg f 8.200,-, telefoon en pensioen waren vrij.

Een geest van toewijding

In Begin, zijn eerste toespraak – op dinsdag 2 september 1919 – tot het bestuur, de leerlingen en leraren van de school zette de pas benoemde rector zijn ideeën uiteen in o.a. de volgende zinnen:

(...) ‘Een geest van toewijding, zei ik, moet er op school zijn, en van vertrouwen, van geloof, van hoop en liefde. En als die er is, dan is dat vanzelf ook een geest van vreugde. Want ook die is nodig. U hebt uit mijn jeugdhervorming

BAARN, 17 Februari 1939

Dr. J. A. VOR DER HAKE
RECTOR

Waarre Her Pierson

Mu heb ik toch een heel gekke zaak
aan uw oordeel te onderwerpen.

De B. L. M. heeft altijd voor haar
dansfeesten een band, die zij nu
eens hiet -, dan daar vandaan haalt. Daar kom ik
me nooit mee. Zo hebben ze er nu ook een voor hun
bal op 1 April - het grote lustrum-bal. Toevallig
hebben zij die band besteld met 20000 man, waarvan
vijf - negers. Het schijnt - contradictie is terminid -
"Nederlandse negers" te zijn, militairen is Amersfoort.
En nu is het gekke, dat ik, deze er gene onder andere
menschen een wapend. met 20 daarvan vinden, eerst hoor
zeggen: "Neen - - - dat kan niet, dat kan niet. hoor", om
even daarna te horen: "Ja - - - ook - - - dat zeg ik 20 - - - man ja,"

Fragment van brief van Vor der Hake aan bestuursvoorzitter Pierson over 'een heel gekke zaak':
toestemming geven voor de komst van een 'negerband'. De band kwam en speelde!

daareven wel gehoord hoe alle vreugde ontbrak op school. Vijf jaar lang ben ik iedere morgen met angst naar school gegaan; het werk deed ik, omdat het moest. Maar een vreugde is het mij nooit geweest. Ik hoop dat wij hier de vreugde zullen kennen in de omgang met elkaar; dat het hart, dat wij voor elkaar geopend hebben, het werken niet tot een last maakt. Straks zei ik, dat wij weer moeten leren wat tucht en plicht is. Nu voeg ik er aan toe, dat wij ook weer moeten leren blij te zijn. Is onze tijd ook de blijdschap niet kwijt? Ja, wij hebben wel pret, dolle pret zelfs. Maar dat is toch iets anders, nietwaar? De pret is iets uiterlijks; de blijdschap is een innerlijk bezit. En een bezit, dat we vanzelf verwerven, wanneer de plicht en de tucht, de zelftucht, er maar weer zijn. Want blijdschap kan er alleen zijn bij een geweten, dat rust heeft en vrede kent. Ook dat moeten onze kinderen vroeg leren inzien, minder door onze woorden, meer door onze daden, voor alles: door onze persoonlijkheid, ons wezen.

Als ik in de tweede plaats een woord wil richten tot het bestuur van de school en tot de leraren en leraressen, dan moet mij eerste een woord van dank van 't hart tot het bestuur, door welks vertrouwen ik thans voor u sta als rector van het Baarns lyceum. Nog vraag ik mijzelf soms af hoe ik het gewaagd heb deze post, die ik als een zware voel, te aanvaarden, nog gezwe- gen van het U bekende feit, dat ik een betrekking die mij zeer lief was, daar-

voor heb opgegeven. Maar dan weet ik toch ook altijd weer het onveranderlijke antwoord voor U en voor mijzelf: ik wist dit als een roeping, ik wist 't, dat ik die roepstem niet ongehoorzaam mocht zijn. (...)

In het eerste schooljaar, 1919, had Vor der Hake de verantwoordelijkheid voor 32 leerlingen, namelijk 23 eerste- en 9 tweedeklassers, en werd hij door een tiental docenten en een conrector (en leraar wis-, natuur- en scheikunde) bijgestaan. Vor der Hake zelf gaf o.m. les in Nederlands. In 1920 kwamen een gymnasium en in 1921 de hogereburgerschool (hbs) – beide 6jarig – bij het lyceum, en steeg het leerlingenaantal dusdanig dat een uitbreiding van het gebouw noodzakelijk werd. In december 1922 werd Catharina geboren, de tweede dochter van Vor der Hake en zijn vrouw. In 1923 kwam de nieuwe vleugel van het lyceum gereed. Die op zaterdag 5 mei officieel werd geopend door de minister van Onderwijs Kunsten en Wetenschappen, dr. J. Th. de Visser.

In een lange toespraak ter gelegenheid van de opening van dit nieuwe gebouw, zei dr. Vor der Hake onder meer het volgende: 'Mijn laatste woord, jongens en meisjes, is tot jullie. Want om jullie gaat 't hier toch maar. Al het voorgaande, wat ik gezegd heb, was niet voor jullie bestemd, dat heb je wel begrepen. Dat ik alles toch heb durven zeggen, zoals ik 't gezegd heb, on-

PROGRAMMA

der B. L. V. uitvoeringen
op 19, 21 en 22 April 1944
in Musis Sacrum

ter ere van het 5e lustrum
van Het Baarnsch Lyceum

en

het 25-jarig Jubileum van
Dr. J. A. Vor der Hake

danks het feit dat ik van de aanvang af wist dat jullie 't mee zouden aanhoren, is weer een bewijs van vertrouwen geweest, zoals er hier jullie zoveel geschonken worden.

Wij leggen hier jullie in de regel geen lasten op, te zwaar om te dragen; wij brengen je, geloof ik, geen begrippen bij omtrent dingen, waarmede je op jullie leeftijd je geest nog niet hoeft te vermoeien. Een heel enkele maal, op een dag als deze, die, naar ik hoop, ook op jullie een blijvende indruk zal maken, mag dat, mag ik zeggen: willen jullie straks, bij het heengaan 't gebouw rondziende, er eens éénmaal aan denken, hoe groot de opofferingen van de ouders van velen van jullie geweest zijn om zo'n gebouw te kunnen doen verrijzen; wat een zorg, wat een hoofdbreken is nodig geweest om in orde te krijgen dit alles, waar jullie luchtig doorheen loopt?

Ik heb straks gezegd, dat de allesbeheersende vraag bij de opening van de nieuwe school deze is: welke geest wij in dit gebouw zullen brengen. Nu richt ik ze rechtstreeks tot jullie: welke geest zullen jullie hier indragen?

Zal ik 't antwoord maar voor jullie geven? Ik kan dat ook beter doen dan jullie zelf, omdat jullie in de dingen staan, en ik ze, van vier jaar, overzie. Als ik 't doe komen jullie er bovendien ook beter af, zoals ik meen dat over 't algemeen jullie hier nog al goed van de dingen afkomen.

Kijk, wij zijn er in de vier jaren die wij

hier nu werken, nog niet in geslaagd, natuurlijk niet, die geest te kweken, die doordringen is van de noodzakelijkheid van tucht. Dat is niet helemaal jullie schuld. Jullie hebben te kampen met de eigen landaard, die tuchteloos is, met de geest van deze tijd, die 't gezag niet eert, met de eerbiedloosheid, die tegenwoordig door vele ouderen van jongeren wordt geduld. Maar dit zeg ik jullie voor de komende jaren – en nu spreek ik maar helemaal voor mezelf, over de verhouding tussen jullie en mij, en laat de verhouding tussen jullie en de andere docenten voor rekening van ieder dier leraren – zodra ik mocht ophouden te trachten jullie te doordringen van 't besef, dat orde een van de allereerste voorwaarden voor ons bestaan is, dat tucht niet iets is, dat door een geweldenaar, van buiten, onredelijk, wordt opgelegd, maar dat van binnen in jullie moet groeien als een begerlijk bezit, dat je ganse leven regelt; zodra ik mocht ophouden met trachten jullie te doordringen van 't besef, dat je 't recht niet hebt om in een gemeenschap, in een schoolgemeenschap als deze, eigen zin door te drijven en eigen lust bot te vieren; dat je je vergrijpt aan je medescholieren als je de goede geest bederft – zodra ik daarmede mocht ophouden, omdat ik er geen lust meer in heb, zal ik ook beseffen dat mijn tijd gekomen is om hier weg te gaan.'

Pedagoog en opvoeder

Vor der Hake was een eminent opvoeder van de jeugd. Hij probeerde zijn

leerlingen te vormen in een zo groot mogelijke vrijheid, stuwend en afremmend waar nodig, maar zonder hen in een keurslijf te dwingen. Hij stimuleerde de leerlingen op sportief gebied, de vele sportclubs waren daar een voorbeeld van. Van zijn talenten op opvoedkundig gebied konden ook de ouders van de leerlingen profiteren; bijvoorbeeld door de voordrachten die hij in 1927 hield voor een kring van Hilversumse ouders.

Een van de oud-leerlingen en eindexamencandidaat in de jaren veertig, vertelde het volgende. Zijn ouders scheidden in zijn laatste schooljaar en de betaling van het schoolgeld bleef uit. Als gevolg daarvan zou hij van het lyceum worden gestuurd, vlak voor het eindexamen.

Zodra dit Vor der Hake ter ore kwam nam de 'Baas' maatregelen om hem op school te houden en hem het eindexamen te laten doen. Hij kon dit afleggen – slaagde – en is de 'Baas' zijn leven lang daarvoor dankbaar gebleven!

Vor der Hake spande zich ook in om leerlingen, die op andere scholen om een of meerdere redenen moeite met de opleiding hadden, te plaatsen op 'zijn' lyceum. Het was hem een uitdaging de 'moeilijke' leerlingen, zg. drop-outs, op het 'Baarns' op het rechte pad te helpen en te laten slagen, iets waarin hij en zij succesvol waren.

Ook had hij gelegenheid om de collegiale- en/of vriendschapbanden met rectoren van andere lycea te onderhouden, enkele boeken en vele artikelen te schrijven en een groot aantal boeken te

bespreken. En ondanks zijn drukke werkzaamheden aan het 'Baarnsch' vond dr. Vor der Hake tijd te strijden voor de vereenvoudiging van de spelling van het Nederlands. Hij was jarenlang lid van het dagelijks bestuur van de Centrale vereniging van openbare leeszaalen en een van de oprichters van de Baarnse openbare leeszaal en bibliotheek. Voor zijn werk in het onderwijs – gedurende veertig jaar – werd hij op 31 augustus 1935 bij bevordering benoemd tot officier in de orde van Oranje-Nassau.

Op 26 maart 1945 schreef hij aan de 'Beste Vrienden' een lange brief als dank voor de gelukwensen voor zijn 65ste verjaardag. Die bescheiden gevierd werd 'maar niet minder warm dan andere jaren. Wij kwamen samen in het Gebouw van de Protestantenvbond. Wij, dat waren de docenten (voor zover ze in Baarn wonen, en drie van buiten Baarn, die het konden doen) en het verdere personeel; de leerlingen uit Baarn- een goede vijftig van de 465 met September j.l. ingeschrevenen- en een aantal van buiten Baarn, die voor deze dag de fiets er maar aan gewaagd hadden en de fietsbanden niet gespaard; en ook nog enkele oudleerlingen. Een koortje zong- een klein koor natuurlijk; maar goed, het was er dan toch- en Dr. Scholten, de feestredenaar bij dergelijke gelegenheden, sub jure, want hij is de oudste onder de docenten in jaren en dienstjaren, sprak mij toe en bood, namens het

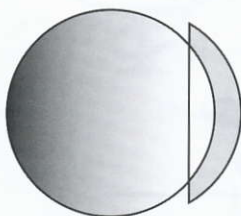
gehele personeel een zeer bijzonder geschenk aan: een bibliografie van mijn geschriften [samengesteld door mej. M.A. Pit] een keur uit die geschriften na de oorlog in boekvorm te verschijnen- tot de uitvoering waarvan de Hollandia-Drukkerij haar belangeloze medewerking heeft toegezegd. Daarna was er een gezellige koffiemaaltijd ten huize van mejuffrouw Saetrang, waar ik met de docenten en mijn familie- mijn beide dochters en schoonzoon waren gelukkig overgekomen- aanzat. En dan waren er de geschenken, van leerlingen, van ouders, waarvoor men tegenwoordig zo dankbaar is: melk, eieren, bloem, melkpoeder, een roggebroomd

enz. Wij hadden met elkaar in alle opzichten een goede dag, één van dankbaarheid, dat wij deze dag nog en weer beleven mochten. Een misten wij natuurlijk met weemoed: onzen zoon, den op Java krijgsgevangenen reserve-officier, van wien wij het laatste bericht kregen net een jaar geleden. In veel brieven wordt de wens uitgesproken: volgend jaar met Uw zoon in Uw midden. Moge hij in vervulling gaan.' In september 1946 vroeg het schoolbestuur Vor der Hake nog twee jaar te willen blijven.

Het zou anderhalf jaar worden. Op 7 februari 1948 nam hij – kort voor zijn 68ste verjaardag – met een toespraak af-

Vor der Hake met echtgenote klaar voor de rijtoer, ter gelegenheid van het 25jarig bestaan van de school in 1944. Op de achtergrond het echtpaar Reijerse-Beun (docenten Nederlands)

NIJMAN
c o n t a c t l e n z e n

**Uw lenzen *rechtstreeks*
van de Oogarts...**

Door lucht gedragen

Het Matrair luchtgeveerde,
persoonlijke instelbare matras

- unieke eigenschappen
in een matras
vertegen-
woordigd

*Bezoek ook
onze speciale
bedden-etages.*

Bed- en linnenspecialzaak

**Slapen
op wolken.....**
Laanstraat 91
BAARN

Tel. (035)5413521
veerkamp@xs4all.nl

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

M

A

A

T parket

**Uw Vloer
op maat bij**

**MAAT parket v.o.f.
Zandvoortweg 153
3741 BC Baarn
Telefoon 035 602 36 54
Fax 035 602 38 06**

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A.Smulders - de Jong en W.P.J. Goemans, apothekers

**UW GENEESMIDDEL
ONZE ZORG**

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apo.julius@worldonline.nl

ERICA

LINGERIE & BADMODE

Voor deskundig advies

Voor grote maten

Nachtgoed en Dusters

Reuma ondergoed

Uw maat met de juiste cup A t/m H

Voor kleine maten

Voor hele grote maten

Badpakken en Bikini's

Heren ondergoed

En wij proberen het bijna onmogelijke mogelijk te maken

Laanstraat 71a, 3743 BC Baarn, Tel. 035 642 00 73

juwelier
van doorm

Brinkstraat 14 - 16 3741 AN Baarn
Tel.: 035 - 5413107 Fax. 035 - 5416963

☆ Al vier generaties lang liefde voor 't vak

DICK PRINS

ASSURANTIE- EN HYPOTHEEK ADVIES B.V.

Het adres voor al uw verzekeringen

Brinkstraat 38
3741 AN Baarn
Telefoon 035-5411359
Fax 035-5410063
E-mail: dick_prins.ass.hyp.advies@hetnet.nl

Ook het adres voor hypotheekadvies

scheid van 'zijn' school. Waarin hij woorden van dankbaarheid uitte, aan de voorzitter van het schoolbestuur A. Pierson, aan de docenten, de amanuensis, de conciërge, de bedienden en de tuinlieden. Afzonderlijk werden door hem 'juffrouw' Saetrang, Smit de conciërge, mevrouw Reijerse-Beun de secretaresse en conrector Driessen toegesproken. 'En als ik dan op deze dag getuig van de zegen, die er op mijn arbeid gerust heeft, dan denk ik aan die talrijke brieven, die ik de jaren door gekregen heb en die mij in deze weken wel bijzonder overvloedig zijn toegekomen, uit allerlei plaatsen in Nederland, in Indië, in andere werelddelen, brieven van jongens en meisjes – nu mannen en vrouwen – die mij schrijven, dat hun leven pas begonnen is, toen zij op het Baarns lyceum gekomen zijn; die mij vertellen dat ze niet weten, wat er van hen terecht gekomen zou zijn, als deze school ze niet bijtijds had opgenomen.'

Hij ontving bij zijn afscheid enkele geschenken: een encyclopedie en geld, dat 'hoogstwaarschijnlijk besteed zal worden voor een reis. Een tweede ding, dat, in het leven van mijn vrouw en mij, ons altijd tot grote vreugde is geweest.'

Van Baarn naar Zeist

Dr. Vor der Hake en zijn vrouw verhuisden naar de Charlotte de Bourbonlaan in Zeist. De nieuwe rector dr. Driessen en zijn gezin betrokken het huis aan de Eemnesserweg in Baarn. 'Hier zijn wij nog altijd vreemdelingen',

schreef Vor der Hake op 22 maart 1949 vanuit Zeist. 'En zo voelen wij ons ook nog wel. Geen wonder! Hoe kan het anders, bij mensen, die bijna 29 jaren met stevige wortels aan een grond gebonden waren, waarop zij tierden, en die dan plotseling overgezet worden in een andere, volkomen vreemde bodem. Daar is meer voor nodig dan een jaar om opnieuw wortel te schieten. Maar het zal wel komen. En het wordt al beter (...) Velen vragen ook naar mijn werk. Hier moet ik, een overigens begrijpelijk, misverstand rechtzetten. En ik ben blij de gelegenheid te hebben, dat te kunnen doen, want ik ontmoet het vaak. Men denkt, dat ik aan "Kerk en wereld" in Driebergen verbonden ben. Daar zou ik ook eerst gekomen zijn, en dat was ook de reden, waarom wij naar Zeist gingen. Maar toen wij hier pas waren werd mij het ambt aangeboden van rector van het pas gestichte "Paedagogisch Seminarium vanwege de Nederl. Herv. Kerk". Dat lag veel meer in mijn lijn, en dat heb ik toen geaccepteerd, met volle begrip en goedkeuring van de zijde van "De Horst" te Driebergen. Dit ambt geeft geen volledige dagtaak. Een paar maal in de week ga ik naar Utrecht, waar de colleges gegeven worden door de aan het seminarium verbonden docenten. Dan geven nog enkele andere dingen, zoals het secretariaat van de Opbouwstichting voor maatschappelijk werk in de provincie Utrecht, een paar commissies op het terrein van het onderwijs, enz. mij bezigheid. En dan is

er, daarnaast, mijn nog altijd zeer uitgebreide correspondentie. Ziehier een beeld in vogelvlucht van mijn tegenwoordig leven.'

'Nog geen enkele maal', schreef hij op 14 april 1951 aan 'Beste Vrienden', 'ben ik zo laat geweest met bedanken voor de hartelijke felicitaties op mijn verjaardag als dit jaar. Bizardere omstandigheden, de meesten Uwer wel bekend (straks hoop ik daarover nog iets te zeggen) zijn oorzaak daarvan. Maar nu mag ik niet langer wachten met het brengen van mijn dank voor alle hartelijkheid mij op 14 maart betoond (...) Wij hadden een gezellige feestdag, vanzelfsprekend van wat meer intieme aard dan het vorig jaar, toen ik 70 werd. De beide dochters waren er met hun mannen, en mijn broer, het enig overgebleven familielid van de eigen generatie.

En nu moet ik, met een glimlach, weer aan die vriendelijke correspondentie denken, die ik daareven citeerde, als ik opbiecht, dat ik met ditzelfde gestencilde stuk ook degenen bedank, die mij feliciteerden met de opdracht, mij door de Koningin en de Prins verleend: de leiding te aanvaarden van het voortgezet onderwijs, te geven aan Prinses Beatrix, een opdracht, even vererend als zwaar van verantwoordelijkheid. Ik kan er niet anders dan dit van zeggen; dat ik hoop, dat God, die mij op zo gevorderde leeftijd tot dit werk riep, mij nog een tijd lang de krachten wil

schenken om het op gang te brengen, om het te leiden, totdat de tijd gekomen is om het aan jongere handen over te geven.'

Het werd zijn laatste verjaardag en zijn laatste bedankbrief. Zijn gezondheid was kwetsbaar, sinds enige jaren was hij hartpatiënt. Op 11 mei 1951 bezocht hij nog Baarn, en maakte tegen een oude vriend de opmerking 'dat het met zijn hart niet zo goed ging'. Niemand kon vermoeden dat hij enkele uren later, in de middag van 11 mei, zou overlijden. Op 15 mei 1951, na afloop van een drukbezochte dienst in de Nederlands Hervormde kerk – waarin ds. Adriani uit Rotterdam voorging – werd dr. Vor der Hake begraven op de begraafplaats van Loenen aan de Vecht. Op de dag van zijn begrafenis werd de 'Baas', in aanwezigheid van het hele lyceum, herdacht in de aula van 'zijn' Baarnsch Lyceum.

Gerard Brouwer

ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN UIT DE BAARNSE BODEM

De eerste vondsten uit het Meso-lithicum (8000 – 4500 v.C.) en het Neolithicum (4500 – 1700 v.C.) die in Baarn het daglicht zagen, werden in 1988 gedaan. Bij de aanleg van het bedrijventerrein De Drie Eiken werd bij twee verkenningen zoveel materiaal gevonden dat de ROB met assistentie van de Archeologische Werkgroep (ARWE) van de Historische Kring 'Baerne' een opgraving startte (gearceerde cirkel.). Buiten tientallen haardkuilen en honderden vuurstenen werktuigjes en afslagen uit het Mesolithicum werd ook een graf uit de Standvoetbekerperiode (2.800 – 2.000 v.C.) en het restant van een grafheuvel met grafkuil uit de Klokbekerperiode (2.500 – 1.700 v.C.) gevonden.

Uit bodemonderzoek t.b.v. deze opgraving kwam men tot de conclusie dat het Steentijd-materiaal op een oude dekzandrug van de rivier de Eem te voorschijn kwam. De dekzandrug moet ruim boven het omliggende veengebied zijn uitgekomen. Op het veen ontstond een stevig begroeide laag met heide, elzen en berken. Dit veengebied was doorsneden met geulen die via de Eem afwaterden naar het Flevomeer.

De dekzandrug

In de daaropvolgende jaren werd ten behoeve van nieuwbouw van bedrijven en woningen steeds meer bodemon-

Afgraving Eemdal 6

derzoek gedaan. Door alle gegevens met elkaar te verbinden werd ontdekt dat de dekzandrug zich onder een groot deel van de oostelijke rand van Baarn bevindt.

In 1996 werd het bedrijventerrein verder uitgebreid waarbij de dekzandrug opnieuw werd blootgelegd (coördinaten 149.130 – 469.830). De ARWE kreeg enkele weken de tijd om

onderzoek te doen. Jammer genoeg bleek dat het loopvlak van de dekzandrug door de aanleg van een sportveld zwaar beschadigd was.

Toch werden nog een gave haardkuil en een paar honderd afslagen en werktuigjes gevonden. De koolstof uit de haardkuil is in Groningen gedateerd op 7000 ± 25 BP. De haardkuil is dus aan het einde van het Mesolithicum in gebruik geweest.

In april 1997 werd voor de bouw van een woonwijk in het Eemdal een noodopgraving uitgevoerd (coördinaten 149.475 – 469.375). Bij het uitgraven van wegcunetten trof men anderhalve meter onder het maaiveld weer de dekzandrug aan. De ARWE kreeg drie dagen de tijd voor onderzoek; daarna zou alles met zand worden dichtgestort. Omdat dit gebied tot 1932 (de afsluiting van de Zuiderzee) regelmatig overspoeld werd, bleek

er geen herkenbare sedimentair te zijn en er werd dan ook alleen op resultaat gegraven. In de korte tijd dat gezocht is, zijn er ruim driehonderd vuursteenfragmenten, werktuigjes, afslagen en kernstenen uit de Late Middensteentijd gevonden.

In 1997 waren enkele maanden beschikbaar om de al eerder geplande opgraving (coördinaten 149.430 – 469.370)

uit te voeren. De bovengrond werd mechanisch verwijderd en het opgravings-terrein van 10 bij 10 meter werd verdeeld in stukken van een vierkante meter, die om de andere werden geschaafd en gezeefd. Hier kwamen zo rond de vijfhonderd vondsten tevoorschijn die zich voornamelijk tegen de top van de dekzandrug concentreerden. Omdat door deze manier van opgraven slechts de helft van het terrein is blootgelegd, zou het aantal gevonden artefacten mogelijk het dubbele zijn geweest van wat er is gevonden.

De hoeveelheid vondsten van deze vier vindplaatsen duidt erop dat deze langgerekte 'donk' een aantrekkelijke kampplaats was voor de toenmalige jager/visser. Het dekzand vulde tijdens de laatste ijstijd het Eemdal. Ongeveer tien meter onder het huidige maaiveld bevinden zich zandduinen van dekzand. Die duinen en de dekzandrug ontstonden tussen de 75.000 en

15.000 jaar geleden toen onze streken een poolwoestijn waren. Met het zachter worden van het klimaat begon met de Middensteentijd het proces van vervening dat tot in de Karolingische tijd door ging (8000 v.C. tot 8000 na C.). Het maaiveld lag in de periode van de vondsten ongeveer vijf meter onder het huidige, de stuifzandduinen en -ruggen staken toen nog meters boven het veenpakket uit. In de IJzertijd (600 – 10 v.C.) werden de zandruggen overwoekerd en het huidige (ingeklonken en geoxideerde) veenpakket, doorspekt met kleilagen is nu van een tot enkele meters dik boven de zandhopen uit het Pleistoceen. Het is aannemelijk dat op de 'Baarnse' dekzandrug, maar ook op andere zandruggen in de Eemvallei, bewijzen van Laatmesolithische menselijke activiteiten aanwezig zijn.

Jan van der Laan en Rien Romijn
Archeologische Werkgroep (ARWE)

EEN FOTO VAN ZESTIG JAAR GELEDEN

'Niets van de oorlog hoort bij oud vuil,' luidde de kop boven een artikel in Het Parool van zaterdag 3 mei 2003. 'Met het Nederlands instituut voor oorlogsdocumentatie (Niod) als coördinator begint een aantal musea en instellingen, die zich in Nederland met de Tweede Wereldoorlog bezighouden, een actie onder het motto: Niet weggooiën!' 'Het Niod, het Joods Historisch

Museum, het Verzetsmuseum en de Anne Frank Stichting zijn nog altijd wettelijk geïnteresseerd in de laatste tastbare restanten, de laatste herinneringen en de laatste ervaringen.' Doorgaans gaat het hierbij om persoonlijke dingen, foto's, brieven en soms dagboeken. Deze oorlogsmemorabilia dreigen vaak door onachtzaamheid of onwetendheid verloren te gaan.

Collectie Joods Historisch Museum, Amsterdam

De actie is bedoeld om mensen alert te maken, want 'steeds vaker hebben we te maken met de kleinkind-generatie, die niet precies meer weet, waar het allemaal over gaat.'

Tot de recente aanwinsten van het Joods Historisch Museum behoort een foto uit 1944 van een vierjarig meisje op een bankje in een parkje in Baarn, onder een bord: Verboden voor Joden. Deze foto werd onlangs door de betrokken vrouw gebracht.'

Een historisch document

Bij het lezen van deze laatste mededeling in dit artikel werd mijn belangstelling vanzelfsprekend onmiddellijk gewekt. Als redacteur van *Baerne* ben je immers altijd op zoek naar onbekende, historische zaken die op Baarn betrekking hebben.

Op mijn verzoek ontving ik van het Joods Historisch Museum een duidelijke afdruk van de desbetreffende foto en tevens was men zo vriendelijk mij in contact te brengen met de schenkster ervan. Bij het bekijken van deze foto wordt onze aandacht eerst getrokken door het grappige vierjarige meisje met de enorme bos krullen, dat ons zo ernstig aankijkt.

'Kijk maar naar het vogeltje', heeft de fotograaf waarschijnlijk gezegd, nadat hij haar op de voor haar te hoge, witte bank heeft getild. Haar voetjes bungelen in de lucht.

Het is een mooie junidag in 1944. De kleuter zit op de ronde, rustieke bank voor het station en 'het parkje' uit het krantenartikel blijkt het Amaliapark te

zijn. Tussen de struiken schemeren vaag de contouren van hotel Zeiler.

Dan richt onze blik zich omhoog en ontdekken we tussen de takken van de volumineuze kastanjeboom de borden 'Voor Joden verboden' en 'Ortskommandantur'.

Het laatste bord wijst in de richting van het toenmalige gebouw van het Baarns Lyceum, de voormalige villa Waldheim, waarin de Ortskommandantur was gevestigd. Het onderste bord is waarschijnlijk een aanwijzingsbord voor Duits militair vervoer. De onschuldige kleuter is onwetend van de gruwelen in de wereld om haar heen, van de Duitse terreur die op dit moment een climax heeft bereikt en van de landing van de geallieerden in Normandië die net heeft plaatsgevonden. Ze kan de weerzinwekkende tekst 'Voor Joden verboden' nog niet lezen, laat staan dat ze de betekenis ervan begrijpt. Ook heeft ze er geen weet van dat nog geen drie jaar later op bijna dezelfde plaats het Baarnse oorlogsmonument zal verrijzen. Het is de grote tegenstelling tussen het onderste en het bovenste deel van de foto die de afbeelding zo luguber maakt. De fotograaf moet zich daar ook terdege van bewust zijn geweest toen hij deze foto maakte. Zijn foto werd daardoor naar mijn mening een historisch 'Baarns' document.

Steynlaan 9

Bij het zien van deze foto werd tevens mijn nieuwsgierigheid gewekt. Wie was deze kleuter, wie maakte de foto en ter gelegenheid waarvan?

Was het misschien een joods meisje dat in Baarn zat ondergedoken en waarvan stiekem een provocerende foto werd gemaakt? Om een antwoord op deze vragen te krijgen bracht ik een bezoek aan de schenkster ervan, mevrouw T. Voetberg- Klaver in Hilversum. Deze vertelde me dat ze de foto onlangs had geschonken na een bezoek aan het Joods Historisch Museum, waar ze in een vitrine een dergelijke afbeelding had gezien.

*Steynlaan 9, 'de Ravenswaay', waar de familie Klaver van 1941 tot 1945 woonde.
(collectie HKB)*

*Tineke Klaver voor Bothalaan 5,
'Post Tenebras Lux' (Na Duisternis Licht)
(collectie T. Voetberg-Klaver)*

De schenkster, Tineke Klaver, kan zich na bijna zestig jaar nog levendig herinneren dat deze foto werd gemaakt. 'Het moet omstreeks 25 juni 1944 zijn geweest, ik was toen vier jaar. We woonden toen in de Steynlaan op nr. 9 ('de Ravenswaay'), waar mijn oom P.J. (Pieter Jacobus) Klaver, een broer van mijn vader, ons regelmatig bezoekt. Hij was toen ongeveer vijfendertig jaar, woonachtig in Monnickendam en een

verwoed amateurfotograaf. Toen we hem afhaalden van het station moet deze foto zijn gemaakt. Hij moet zich toen zeker bewust zijn geweest van het contrast van de situatie.

In 1940 woonden mijn ouders in de Berkelstraat in Amsterdam. Mijn vader werd gemobiliseerd en gelegerd in het Baarnse Buitenzorg. Omdat mijn moeder hoogzwanger was van mij, haalde mijn vader mijn moeder naar Baarn. Ze kwam terecht in het pension van mevrouw B. Steenstra in de Nieuwstraat op nr. 9. Na een kortstondige evacuatie van mijn moeder naar Laren in de meidagen, werd ik bij mijn grootouders in Monnickendam geboren. Hoewel we na de mobilisatie nog even terugkeerden naar de Berkelstraat, kwamen we in 1941 weer naar Baarn, waar mijn ouders het huis aan de Steynlaan konden huren. Hier woonden we tot 1945 en werden mijn zusje Fary en mijn broertje Wijnand geboren. Later hebben we nog tot 1955 in de Ferdinand Huycklaan op nr. 44 gewoond.

Aan de periode in de Steynlaan heb ik ondanks mijn jonge leeftijd nog allerlei herinneringen. We speelden in het Maarschalksbos, waar een houten toren stond, die door de Duitsers als uitzichtpost werd gebruikt nadat ze er de bovenste twee verdiepingen van hadden verwijderd. De soldaten die hiermee waren belast, woonden op de Molenweg op nr. 19 en waren zodoende onze burens. Mijn vader tapte in het geheim stroom bij ze af.

Ook herinner ik me nog vaag de beschietingen in het voorjaar van 1945. We schuilden dan in de kelder, waar mijn ouders voor ons een bed hadden neergezet. Mijn broertje werd hierdoor zelfs nog ernstig ziek. Na de oorlog bezocht ik de Wilhelminaschool

*Uitzichttoren in het Maarschalksbos
(collectie Cees v.d. Steeg)*

aan de Dalweg. Ook aan deze tijd heb ik nog prettige herinneringen.' Mijn vragen waren hiermee beantwoord en de antwoorden bleken aan-

zienlijk minder gecompliceerd dan ik me had voorgesteld.

De foto verdwijnt nu in ons archief en zal af en toe weer getoond worden als blijvende herinnering aan een afschuwelijke periode. Tijdens de dodenherdenking op 4 mei zal ik voortaan even kijken naar de witte bank en de bloeiende kastanje die nog steeds aanwezig zijn, al werden beide later door een ander exemplaar vervangen.

Jaap Kruidenier

BAARN IN DE ZOMER VAN 1892

Een fleurig zomers tafereel in Baarn in 1892 zien we op bijgaande afbeelding. Het is een aquarel van de kunstschilder Jan Gerard Smits (1832 - 1910), voorstellend het pand Nieuw Baarnstraat 22. Deze fraaie aquarel werd onlangs verworven door de Aankoopcommissie van de Historische Kring.

Het is een charmante voorstelling van een huis met een open serre, of veranda, en een voortuin met een rond rozenperk. Een elegante jonge vrouw, in een witte blouse boven een lange blauwe rok en opgestoken haar, staat voor een fauteuil en rechts naast haar is een tafeltje met een wit kleedje en een plantenbak. Het is een gezellig tafereel van een ontspannen moment.

Achter het hekje (links) loopt de Nieuw Baarnstraat. Aan de andere kant van de straat, onder een wolkenlucht en naast

Bron:

Lambiek Berends, 'Niets van de oorlog hoort bij oud vuil', *Het Parool*, 3 mei 2003. Interview met mevrouw T. Voetberg-Klaver.

Met dank aan mevrouw T. Voetberg-Klaver en Lonnie Stegink van het Joods Historisch Museum te Amsterdam

een lindenboom, zijn de kassen van bloemkwekerij Bruidegom, nu het erf van makelaar Van Berkum. Links op de voorgrond zit een grijze poes in het zonnetje. Daarnaast een schildersezel met daarop een bloemenkrans. Tot zover een beschrijving van de voorstelling. Het huis, waarvan de serre inmiddels is dichtgebouwd, is nu Nieuw Baarnstraat 22, schuin tegenover Van Berkum. De witte gevel ligt direct aan de straat met een smal trottoir. Het pand is van 26 juni 1891, blijkens een steen met opschrift onder aan de buitenmuur, links naast de voordeur. Het huis werd waarschijnlijk gebouwd op het uitgestrekte erf van Villa Pera (1886) aan de Eemnesserweg. Het huis was oorspronkelijk wellicht de dienstwoning van een personeelslid, een tuinbaas of koetsier, van de bouwer van Villa Pera, J. Harbrink- Numan.

De naam Nieuw Baarnstraat, voor de zuidelijke randweg langs ons dorp, is van het einde van de 19de eeuw, althans van na 1874, toen Baarn een station kreeg. In die tijd werd Baarn hier uitgebreid.

De tegenwoordige bewoner van het witte voorhuis is de heer B.H. van Hornsveld, terwijl diens ouders, de heer en mevrouw H.P. van Hornsveld- Kooij, in het achterhuis wonen. Het pand werd in 1927 gekocht door B. R. van Hornsveld uit Soest. Hij was de vader

van H.P. van Hornsveld, die zelf in 1929 in dit pand is geboren.

Op de achterkant van het ingelijste schilderijtje staat, dat dit huis 'in de zomermaanden betrokken werd door H. en M. Daemen-Vlaanderen'.

Het werkje heeft waarschijnlijk nog de oorspronkelijke lijst van bronskleurig beschilderd hout. Blijkens een etiket in rood kader op de achterkant is de lijst gemaakt door de firma 'H.Gonkel junior en zoon. Vergulders en encadreur's.

Jan Gerard Smits (1823 - 1910), 'Huisje in Baarn', Aquarel van 27 juli 1892.
Gesigneerd rechtsonder. (Foto Hans Bronkhorst)

Nieuw Baarnstraat 22 (Foto Hans Bronkhorst 2004)

Fabriek van alle soorten van lijsten voor schilderstukken, plaatwerken en spiegels. Leverancier aan Rijks- en Stedelijk Museum, Kerkstraat 217, Amsterdam. Opgericht 1884'.

Tekenleraar van koningin Sophie

De aquarel van 27 juli 1892 is het werk van Jan Gerard Smits, die indertijd een zekere bekendheid genoot. Hij heeft schilder- en tekenles gegeven aan koningin Sophie, de eerste vrouw van koning Willem III. In 1874 schonk Smits aan koning Willem III een beschilderd

paneeltje 'Haan met een aantal kippen en kuikens, scharrelend in stroo'. Het schilderijtje maakte deel uit van het Zilveren Jubileumgeschenk aan de vorst. Smits woonde en werkte zijn hele leven in Den Haag, waarbij hij veel op reis was. Hij was een leerling van de tien jaar oudere S.L. Verweer (1813- 1876), een schilder van stads- en dorpsgezichten, en eveneens een echte Hagenaar.

Jan Gerard Smits werd op 14 februari 1823 in Den Haag geboren en hij is

ook in Den Haag overleden, en wel op 8 september 1910. Hij is dus 87 jaar geworden: heel oud voor zijn tijd. In zijn lange werkzame leven, heeft hij een grote productiviteit aan de dag gelegd. Hij schilderde, aquarelleerde, etste en lithografeerde vooral stads- en dorpsgezichten; naar het voorbeeld van zijn leermeester, S.L. Vermeer. Van Smits' reizen langs de grote rivieren zijn veel kunstwerken bewaard gebleven. Hij deed veel inspiratie op in zijn geboortestad, Den Haag, waar hij bijvoorbeeld de Gevangenpoort schilderde, en in Scheveningen, waar hij het uitgaan van de kerk weergaf en een strandgezicht maakte.

Vervolgens werkte hij in de duinen bij Katwijk. Maar ook elders in het land was hij actief in steden en dorpen, met gezichten op Zwolle, Leeuwarden, Oudewater, Barneveld, Doesburg, Zaandam, Alkmaar, Maarssen en nog veel meer plaatsen. Het werd een soort topografische atlas van het 19de eeuwse Nederland, zoals die in de 18de eeuw door Jan de Beyer en anderen werden gemaakt.

Het werk van Jan Gerard Smits is terug te vinden in de belangrijkste Nederlandse musea, als Boijmans Van Beuningen, Kröller-Müller, het Frans Halsmuseum, het Gemeentemuseum

Den Haag, het Rijksprentenkabinet, de gemeentearchieven van Den Haag en Haarlem en het Utrechts Archief. In Het Loo is een schilderij van Smits uit 1874, getiteld 'Kraaiende haan'. In de voornaamste kunsthistorische naslagwerken, als bijvoorbeeld dat van Pieter Scheen en de internationale kunstenaarsencyclopedie Thieme-Becker, wordt het werk van Smits behandeld.

Uit dit alles blijkt, dat hij van historische betekenis is. Smits is niet meer zo'n bekende naam. Maar hij heeft een blijvende plaats in de Nederlandse kunstgeschiedenis van de 19de eeuw.

Hans Bronkhorst

Geraadpleegde literatuur:

- Pieter A. Scheen. 'Lexicon Nederlandse Beeldende Kunstenaars', 's Gravenhage 1970
- 'Hollandse 19de eeuwse schilderkunst uit de Hermitage en Paleis het Loo', Zwolle, 1994
- Fred Gaasbeek e.a. 'Baarn, Geschiedenis en architectuur', Zeist, 1994

Met dank aan Jaap Kruidenier en de heer en mevrouw H.P. van Hornsveld-Kooij voor hun waardevolle inlichtingen.

VERENIGINGSNIEUWS

Programma 2004

- 18 maart

Algemene ledenvergadering.

Plaats: De Speeldoos, blauwe zaal, aanvang: 20 uur.

- 15 april

Lezing door de heer C. Biezeveld (Leusden) over kamp Amersfoort.

Plaats: De Speeldoos. Aanvang 20.00 uur. Zaal open om 19.30 uur.

Leden per adres 2 kaarten gratis, niet-leden € 3,50 per persoon. Kaarten aan de zaal verkrijgbaar.

- 8 mei (zaterdag) : voorjaarsexcursie naar Zaltbommel. Start om 9 uur op de Prinses Marielaan (direct achter het stationsgebouw). U kunt zich tot 9 april a.s. opgeven als chauffeur met auto, bereid om iemand mee te laten rijden, of als passagier (geadviseerd aandeel in de benzinekosten € 10 p.p.) bij: I. Huls, tel. (035) 5422974, Wittelaan 8 of T. Schaars, tel. (035) 5414646, Vinkenhof 26.

- 18 september

Excursie naar Lopikerwaard met een aantal activiteiten. In het juninummer meer gegevens over deze excursie.

Inleverdatum kopij juninummer: uiterlijk 18 april 2004.

Aanleveren kopij: op cd of op diskette, bij voorkeur in het tekstverwerkingsprogramma Word, maar ook WP, Wordpad o.i.d. zijn bruikbaar. Aanleveren per e-mail is goed. Mail naar: a.twigt@hccnet.nl.

Aanwinsten Oudheidkamer

- Twee herinneringsbekers Kon. Huis
- Melkfles met foto pr. Margriet
- Kaasschaaf met 2 stuks kaas
- Oliemaatje 1/2 liter
- Koffieblok
- Ingelijste foto kapsalon Veldhuysen, Nieuwstraat
- Asbak

Aanwinsten bibliotheek

'Baarn, de straat waarin wij wonen', door dr. C.G.L. Apeldoorn, uitg. Baarnsche Courant, Baarn, 2003, ISBN 90-70644-20-7

Is dit genoeg om eerder te stoppen met werken?

Natuurlijk hoopt u dat u straks genoeg pensioen heeft om leuke dingen te doen. Maar wat als dat niet zo is? Gelukkig kan de Rabobank uw huidige en toekomstige

financiële situatie precies voor u uitrekenen. Maak vandaag nog een vrijblijvende afspraak met uw adviseur. Dan zorgen wij ervoor dat uw financiële situatie ook straks goed geregeld is.

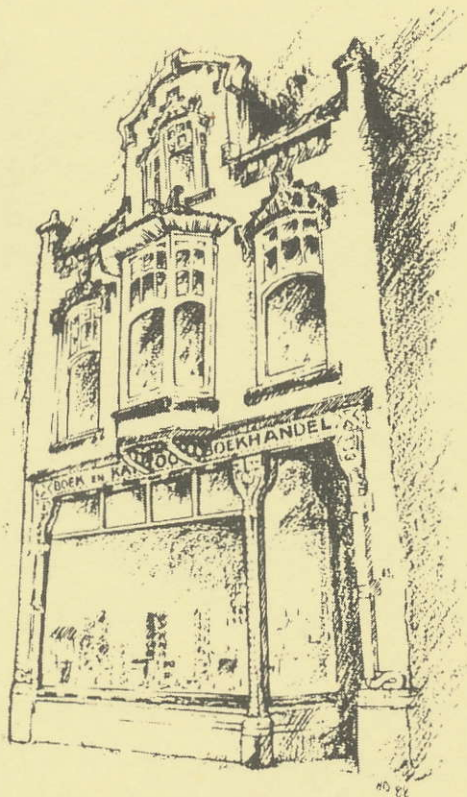

*Gratis na een pensioengesprek:
opbergmap voor het overzicht*

Meer informatie op: www.rabobank.nl

Rabobank

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 67-69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 035 - 542 68 51

www.denboer.nl

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken